

сайт. – Режим доступу : <http://www.chl.kiev.ua/Default.aspx?id=5646>. – Название с екрана.

9. Онляндія – безпечна веб-країна [Електронний ресурс] : портал для дітей, батьків, учителів. – Режим доступу : <https://onlandia.org.ua/ru-RU/>. – Название с екрана.

10. Рекомендації власникам веб-ресурсів, цільовою аудиторією яких є діти [Електронний ресурс] // Нормативні акти України (НаУ) : професійна юридична система : веб-сайт. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1041.46836.0>. – Название с екрана.

11. Рівень обізнаності українців щодо питання безпеки дітей в Інтернеті [Електронний ресурс] : всеукраїнське дослідження // Онляндія - безпечна веб-країна : портал для дітей, батьків, учителів. – Режим доступу : https://onlandia.org.ua/pages/UNESCO_research_whiteraper. – Назва з екрана.

12. Стрелкова Е. В. Маленькие жители большой Сети : о «миграции» электронных ресурсов в детской библиотеке / Е. В. Стрелкова // Библиотечное дело. – 2009. – № 11. – С. 6–12. – Бібліогр. : С. 11–12.

13. Чудинова В. П. Дети и библиотекари в Интернете: новые проблемы и задачи специалистов / В. П. Чудинова // Библиотечное дело. – 2009. – № 6. – С. 34–39. – Бібліогр. : С. 39.

14. Що таке каталог «білих сайтів»? [Електронний ресурс] // Національна експертна комісія України з питань захисту суспільної моралі : веб-сайт. – Режим доступу: <http://www.moral.gov.ua/news/263/>. – Назва з екрана.

УДК 021.89(083.7):004

Тетяна Данильченко,
зав. відділу НБУВ

НОРМАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ БІБЛІОТЕЧНИХ ПРОЦЕСІВ В УМОВАХ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті розглядаються питання впровадження інноваційних бібліотечних процесів у діяльність бібліотек, їх нормативне забезпечення на державному та внутрішньому рівнях. Також наголошується на проблемі нормування праці бібліотечних працівників в умовах впровадження ІКТ.

Ключові слова: закон, інновації, інноваційні бібліотечні процеси, інноваційно-комунікаційні технології, нормування праці.

Сучасний етап розвитку людства називають інформаційним і пов'язують з розвитком інформаційних технологій, їх проникненням у всі сфери життєдіяльності людини – професійну, особисту, соціальну, творчу. Володіючи значними інформаційними масивами, що зберігаються на різного роду носіях, бібліотека бере активну участь у формуванні інформаційного суспільства, у процесі розповсюдження інформації, в доведенні документів до користувача, також сама створює документні ресурси, що стають частиною єдиного інформаційного простору. За умов інформатизації суспільства перспективи успішного розвитку мають тільки ті бібліотеки, що обирають інноваційний шлях розвитку, тому що інновації – об'єктивний чинник стратегії сучасної бібліотечної установи, який визначає усі напрями її діяльності, принципово змінює її структуру і організацію роботи, забезпечує ефективне управління бібліотекою і персоналом, безпосередньо пов'язаний з налагодженням інформаційного виробництва, розподілу і споживання отриманих бібліотечно-інформаційних продуктів і послуг через використання у своїй діяльності інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) та забезпечує її конкурентоспроможність серед інших бібліотек. Однак, реалізація такої стратегії можлива лише за умови ефективного керування цими процесами на основі використання інноваційних підходів як на рівні бібліотеки, так і на рівні держави. Необхідно зазначити, що досить значна частина бібліотек

в Україні на сьогодні є неспроможною повною мірою задовольнити зростаючий швидкими темпами попит користувачів на нові інформаційні продукти та послуги через невідповідність матеріально-технічної бази, відставання у підготовці спеціалістів нової формації і, що найважливіше, відсутності нормативних документів (регламентуючих та нормативно-технологічних), які стосуються інноваційного розвитку бібліотек. Тому в умовах трансформації бібліотечної діяльності набуває особливої актуальності нормативне забезпечення роботи бібліотек як складової системи управління бібліотеками. З огляду на вищевикладене – нормативне забезпечення інноваційного розвитку бібліотек потребує розроблення зовнішніх (державних та відомчих) та внутрішніх нормативно-організаційних документів.

За визначенням М. Я. Дворкіної, під нормативним забезпеченням інноваційного розвитку бібліотек розуміється супровід процесів впровадження інновацій, інтенсифікації впровадження інноваційної діяльності відповідними документами: нормативно-правовими актами (статуту, положення, правила користування бібліотекою і тому подібне), організаційно-розпорядчими документами (накази, розпорядження), рекомендаційними документами (стандарти) проектними і звітними документами. Ці документи містять норми права, встановлюють вимоги, правила для різних видів діяльності або їх результатів [9; 13].

Значний внесок в осмислення новітніх підходів до роботи бібліотек на сучасному етапі зробили такі українські бібліотекознавці, як М. С. Слободяник, Л. Й. Костенко, В. Н. Горовий, А. С. Чачко, О. М. Василенко, О. І. Давидова та російські дослідники А. І. Земсков, Е. Н. Гусєва, Н. Т. Чуприна, Е. Ю. Качанова, С. Г. Матліна, Н. С. Редькіна та ін.

Проблематика впровадження інновацій та нормування розглядалися у працях Н. А. Смірної, О. П. Коршунова, Д. Я. Коготкова, А. Л. Кисельової, Е. А. Фенолова, В. Г. Дригайла, М. Я. Дворкіної.

Проте в бібліотечній практиці існує ряд проблем які стосуються нормування інноваційних бібліотечних процесів, про що свідчать публікації у російських та українських фахових журналах.

Політико-економічну значущість феномен інноваційності набув ще в середині ХХ ст., коли інновації почали розглядатися як багаторівневий процес, в середині якого відокремлювалися різні змістовні акти і аспекти – відкриття, винаходи, технічні нововведення, нові продукти та їх впровадження [17], тому інноваційний розвиток став велінням часу, неодмінним

елементом програм соціально-економічного розвитку країни та зокрема бібліотечної галузі.

Інноваційний розвиток є імперативом державної політики України, оскільки саме він є основою національної незалежності, безпеки та економічного розвитку. Реалізація інноваційної політики передбачає створення законодавчої та нормативно-правової бази, розроблення і практичне застосування різноманітних методів стимулювання інноваційної активності, формування відповідної інфраструктури.

Правовими засадами формування та реалізації пріоритетних напрямів інноваційної діяльності є Конституція України [16], у ст. 54 якої закладені вихідні передумови державної інноваційної політики, що гарантують громадянам свободу наукової і технічної, а також інших видів творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав; прийняттям Концепції науково-технологічного та інноваційного розвитку України, затвердженої постановою Верховної Ради від 13.07.1999 р. № 916-ХІV [26], визначається виключна значущість інноваційного шляху розвитку економіки України, окреслюються його основні цілі, пріоритетні напрями, комплекс стимулюючих та організаційно-управлінських заходів. У подальші роки було прийнято низку правових актів, основними з яких є Господарський кодекс України [7], в главі 34 якого дається визначення інноваційної діяльності (ст. 325), визначаються її види (ст. 327), форми інвестування в інновації (ст. 326), шляхи та форми державного регулювання (ст. 328), система державних гарантій інноваційної діяльності (ст. 329) та закони України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» [23], «Про інноваційну діяльність» [25], «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» [31] та інші законодавчі акти, що регулюють суспільні відносини в цій сфері. Узагалі, інноваційна діяльність в Україні регулюється близько 200 правовими актами.

За останні п'ятнадцять років суттєво змінилась і нормативно-правова база функціонування бібліотек: на сьогодні бібліотеки знаходяться в новому для себе правовому полі. Їх діяльності стосуються не тільки Закони України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» [21], «Про обов'язковий примірник» [30] та «Про авторське право і суміжні права» [20], а також і Закони: «Про Національну програму інформатизації» [29], в якому закріплено юридичне визначення понять «база даних», «інформаційна технологія», «інформаційний продукт», визначаються основні завдання

та напрями діяльності держави щодо розвитку інформаційного суспільства в Україні; «Про місцеве самоврядування» [28], де у ст. 17 регулюються відносини органів місцевого самоуправління з організаціями, які перебувають у комунальній власності громад; «Про інформацію» [26], де дається визначення інформаційної діяльності як сукупності дій, спрямованих на задоволення інформаційних потреб громадян, юридичних осіб і держави, інформаційна політика держави та гарантії і права на інформацію через «вільний доступ до <...> бібліотечних і музейних фондів» (ст. 6); «Про захист прав споживачів» [24], в якому дано визначення термінів «електронне повідомлення» та «засоби дистанційного зв'язку»; «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» [32] – цей Закон визначає правові та організаційні засади розроблення і застосування національних стандартів, а у ст. 1 міститься визначення терміну «послуга»; «Про громадські об'єднання» [22], де розглядається співробітництво між громадськими об'єднаннями та бібліотеками (ст. 21); «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» [31], в якому говориться, що одним із пріоритетних напрямів інноваційної діяльності на 2011–2021 рр. є розвиток сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ст. 4). Загалом перераховані Закони регулюють взаємовідносини бібліотек з владою, іншими організаціями, їхню власну діяльність.

Поява цих та інших законів стимулює інноваційний розвиток тих організацій, яких вони стосуються, зокрема, бібліотек. В нових умовах існування бібліотек назріла потреба перегляду її нормативних актів: розроблення нових статутів, правил користування, положень про відділи тощо. Наприклад, сьогодні робота бібліотеки в режимі автоматизованого обслуговування входить у протиріччя з «Типовими правилами користування бібліотеками в Україні» [39], а саме з п.3.4 (у редакції Наказу Міністерства культури № 319 від 25.05.2001): «Кожний документ, виданий на абонементі, фіксується у читацькому формулярі і підтверджується підписом користувача».

Інформатизація суспільства, інтенсивний розвиток інформаційних технологій та їх упровадження в діяльність бібліотек сприяють створенню і використанню фондів електронних інформаційних ресурсів, розвитку служб їх електронної доставки та інших інноваційних бібліотечних сервісів на основі використання ІКТ. Ці процеси відбуваються на фоні протиріччя нормативно-правового забезпечення технологій формування та вико-

ристання електронних продуктів (в Україні основою законодавства з порушеної проблеми є Конституція, Закон України «Про авторське право і суміжні права» [20], «Цивільний кодекс», «Бернська конвенція про охорону літературних та художніх творів» [5] та Угода про співробітництво в галузі охорони авторського права та суміжних прав між країнами СНД [40]): з одного боку, бібліотеки повинні дотримуватись вимог Закону про авторське право, з іншого – забезпечити конституційні права користувачів бібліотеки на отримання інформації з метою освіти і самоосвіти, підтримки наукової, практичної й виробничої діяльності. Наразі в онлайн-режимі бібліотеки можуть пропонувати лише оцифровані книги до 1937 р., на які не поширюється авторське право [35, с. 254].

Отже, на сьогодні в державі не створено єдиного правового простору який би зміг врегулювати відносини між авторами, видавцями, бібліотекарями-виробниками-розповсюджувачами електронних документів та користувачами, тому, на нашу думку, в цій ситуації доцільно перенести вирішення питання захисту прав користувачів бібліотек та авторів безпосередньо до самої бібліотеки, яка може розробити внутрішні інструктивні документи. Насамперед – внести зміни і доповнення до організаційно-розпорядчих документів, таких, як Положення про бібліотеку, Статут, Правила користування бібліотекою, інших документів, які стосуються комплектування та зберігання електронних фондів, інструкцій, методичних рекомендацій, передбачити введення в перелік послуг різних форм використання електронних документів. Через свої веб-сайти бібліотеки повинні інформувати користувачів про вимоги Закону про авторське право і суміжні права на використання матеріалів, таким чином орієнтуючи користувачів і застерігаючи їх від порушення авторських прав. Та тільки на сайті однієї бібліотеки – Російської національної – представлена така інформація [36]. На загальнодержавному рівні вирішенню цього завдання посприяло б створення спеціальної між-відомчої робочої групи (правознавців, авторів, видавців, бібліотекарів тощо) для вироблення нормативно-правових актів, що будуть регулювати створення та використання електронної інформації через мережу Інтернет.

Питання «авторського права» стало ключовою темою на щорічній конференції «Крим-2011», яка проходила в Судакі.

Інноваційний розвиток пропонує не тільки впровадження нового, але й підвищення за рахунок цього якості діяльності. Тому актуальною стає задача оцінки якості бібліотечної діяльності, внаслідок чого дуже

важливими для бібліотек стають міжнародні стандарти якості. Міжнародний стандарт ISO серії 9000 представляє основні вимоги до якості послуг і продукції, у ньому якість визначається як «послідовна відповідність продукту або послуги заданному набору стандартів».

За умов активного використання Інтернету як єдиного комунікативного середовища, підвищеним попитом почали користуватись матеріали в цифрових форматах, тому особливо гостро постало питання оцінки і контролю якості сканованих документів. Відчувається недолік нормативної бази для перекладу інформації в цифрову форму, що значно гальмує роботи зі створення якісного цифрового контенту. Важливим аспектом проблеми є те, що відсутність нормативів з відцифрування призупиняє також і розвиток технологій і систем пов'язаних із забезпеченням життєвого циклу оцифрованих ресурсів, їх оптимальним і ефективним використанням в інформаційному просторі, тому що до цих пір відсутні термінологічні і технологічні стандарти, які формують єдині вимоги до засобів відтворення інформації на електронних носіях, процесів комплектування, обробки впорядкування, зберігання онлайн-ових документів та забезпечення доступу до них [10].

Нормативно забезпечена і достатньо чітко регламентується тільки одна складова цифрового ресурсу – метадані. Формування і використання метаданих регламентується стандартами, функціональними вимогами і підтримується методичними рекомендаціями. Інструментальні засоби існують для окремих технологічних процесів відцифрування і формування цифрових ресурсів. Проте відповідних нормативів для цих процесів практично немає, а наявні міжнародні нормативи не відомі більшості бібліотекарів, фахівцям що займаються відцифруванням [3].

Бібліотеки України, не маючи регламентованої нормативної документації з відцифрування документів, самотужки кожна вирішують дану проблему. Наприклад: у статті С. Ф. Бакан розкрито норми Національної Парламентської бібліотеки на процеси обробки документів до електронної бібліотеки [2].

Таким чином, для забезпечення якості цифрового контенту необхідно заповнити прогалини в нормативній базі для технологій відцифрування на основі міжнародних стандартів якості ISO, також розробити свої національні стандарти.

В даний час в бібліотеках йде процес співіснування і взаємодії двох технологій – традиційної і автоматизованої. В результаті цього відбувається

трансформація окремих традиційних видів діяльності, поява нового виду послуг на основі використання інформаційно-комунікаційних технологій, насамперед, це послуги з обслуговування дистантних користувачів (електронні каталоги, бібліотечні сайти, «віртуальна довідка» тощо) що, в свою чергу, поставило перед бібліотечним співтовариством ряд питань:

- ✓ уніфікації форм і методів наукового опрацювання нових надходжень документів та «адаптацію до вимог електронного середовища методично-нормативної бази для бібліотечних технологічних процесів, зокрема, розробки правил каталогізації електронних ресурсів...» [1];
- ✓ проблеми коопераційної та інтеграційної міжбібліотечної взаємодії;
- ✓ введення реєстрації користувачів на веб-сайтах бібліотек;
- ✓ передислокацію кадрових сил у межах бібліотек та зміну штатного розкладу.

Про «необхідність створення правил каталогізації електронних ресурсів <...>, розробку єдиного нормативного та інформаційного забезпечення процесів опрацювання електронних ресурсів у бібліотеках, архівах, музеях тощо, узгодженість їх представлення в інформаційних системах з міжнародними нормами та досягнення їх відповідності рівню розвитку сучасних інформаційних технологій <...>, стандартизацію електронних ресурсів на основі уніфікації методики бібліографічного опису матеріалів такого класу» йдеться в статті Антоненко І., Баркової О. «Електронні ресурси як об'єкт каталогізації: історія питання, термінологія, форматне забезпечення» [1]. Такий підхід забезпечить можливість створення системи корпоративної каталогізації електронних ресурсів та міжбібліотечної взаємодії через систему розподілу ресурсів з онлайн-овим доступом, зокрема, електронних бібліотек та електронних каталогів на території України.

В умовах фінансових труднощів і стрімкого зростання цін на видання бібліотеки вимушені все більше покладатися на кооперацію ресурсів, при якій всі учасники роблять свій внесок до загального об'єднання і отримують від нього необхідні матеріали та послуги. Розвиток нових інформаційних технологій дає можливість і робить доцільним при інформаційному обслуговуванні спиратися як на власні ресурси, так і співпрацювати з бібліотеками і установами всіх типів. В рамках кооперативної технології реалізується принцип одноразового введення і багатократного використання інформації як учасниками локальної системи (усередині однієї організації), так і зовнішніми учасниками. Яскравим прикладом

цього служить система корпоративної каталогізації на базі каталога World Cat OCLC (США) [37] – OCLC (On-line Computer Library Center – онлайнвий комп'ютерний бібліотечний центр). Базова бібліотека OCLC, отримавши новий документ, звертається по каналах телеступу до зведеного ЕК. Якщо обробку цього документа вже було проведено іншою книгозбірнею, вона доповнює існуючий бібліографічний запис своїми даними (сиглою бібліотеки, шифром зберігання видання у фондах тощо) і використовує його для власних потреб. Якщо ж бібліографічний запис відсутній, бібліотека проводить каталогізацію документа за єдиними для OCLC методичними правилами [11, с. 32]. Аналогічним шляхом кооперативної каталогізації йдуть і бібліотеки Росії.

Привертає увагу до себе той факт, що українські бібліотеки в питаннях кооперації розвиваються досить повільно [12]. Така організація роботи бібліотечних установ пояснюється об'єктивними причинами – бібліотеки не завжди мають необхідний потенціал для створення корпоративних об'єднань, насамперед це стосується тих книгозбірень, в яких відсутній доступ до мережі Інтернет, не створені автоматизовані робочі місця та відсутні висококваліфіковані кадри [12, с. 78]; певною мірою цьому процесу також заважає використання різних бібліотечних програм, в яких працюють бібліотеки («РБІС», «УФД. Бібліотека», «Liber» та ін.), формати представлення в них даних, різні класифікаційні таблиці, заповнення різної кількості бібліографічних полів тощо. У своїй більшості бібліотеки самостійно створюють корпорації на регіональному рівні. Лідерство зі створення корпоративних проектів в Україні належить м. Києву, Донецькому, Кіровоградському, Тернопільському регіонам [12, с. 78]. Хоча всім відомі переваги корпоративної каталогізації:

- ✓ скорочення витрат на каталогізацію;
- ✓ економія часу та кадрових ресурсів;
- ✓ створення умов для віддаленого документного пошуку;
- ✓ уникнення дублювання розпису видань;
- ✓ стандартизація описів, файлів-рубрикаторів, авторитетних файлів;
- ✓ скорочення потреби в приміщеннях, обладнанні тощо.

Сучасні комп'ютерні технології дозволяють без залучення значної кількості співробітників та витрат робочого часу здійснювати моніторинг контингенту користувачів, що звертаються до бібліотеки он-лайн, тобто дистантних користувачів. Однак на сьогодні, за висновками О. М. Василенко, «переважна більшість книгозбірень країни, у т. ч. провідні, ще не

приділяють належної уваги організації введенню реєстрації користувачів на веб-сайтах бібліотек і створенню відповідних баз даних, задовольняючись підрахунками звернень на веб-сайт незареєстрованих користувачів, а ір-адрес...» [6, с. 158]. Таким чином, на сьогодні реєстрація користувачів, що отримують бібліотечні послуги в режимі віддаленого доступу, бібліотеками України не здійснюється, тому постала необхідність розроблення нормативно-технологічних документів для заповнення цієї лакуни.

Отже, інформаційна діяльність бібліотек активно переміщується в нове інформаційно-комунікаційне середовище. За цих обставин електронні ресурси стають об'єктами бібліотечних технологій, а також продуктами бібліотечної інформаційної діяльності. Зазначені зміни у роботі бібліотек вимагають розроблення нової інструктивно-технологічної документації: методично-нормативної бази для бібліотечних технологічних процесів, зокрема розробки правил каталогізації електронних ресурсів, комплектування і обліку електронних документів, їх бібліотечного опрацювання, зокрема каталогізації; корпоративної взаємодії: методики складання бібліографічного опису, розробці єдиних бібліографічних форматів для забезпечення сумісності вітчизняних інформаційних ресурсів на рівні бібліографічних даних; статистичного обліку дистантних користувачів; документації по перерозподілу кадрового потенціалу бібліотек.

Соціально-економічні реформи, стрімкий розвиток інформаційних технологій привели до значного ускладнення функцій бібліотек, появи нових робіт, як за об'ємом і технологіям, так і за змістом. Невідповідність об'єму і характеру виконуваних робіт кількості та посадовому складу співробітників сучасної бібліотеки виразно є наявними при визначенні нормативного фонду робочого часу і витрат робочого часу. Також з появою і розвитком у бібліотеці комп'ютерної техніки і телекомунікаційних мереж виникає необхідність в системних адміністраторах, що підтримують ці елементи в робочому стані, крім того, розробка, впровадження і експлуатація нових технологічних процесів вимагають певного рівня підготовки бібліотекарів і бібліографії в області цифрових технологій [4, с. 38], тому постає нагальна потреба у підготовці висококваліфікованих ІТ-фахівців для бібліотек та організації нової системи підвищення кваліфікації для всього бібліотечного персоналу. Заслужує на увагу досвід Московського державного університету культури і мистецтв, що створив кафедру інформаційних технологій і електронних бібліотек, базовою організацією

якої стала ДПНТБ Росії, де студенти проходять навчання за новими, спеціально розробленими дисциплінами [4, с. 38].

Зрозуміло, що, якщо на основі розрахунків з урахуванням бюджету робочого часу і норм часу на роботи можна визначити нормативну потребу в штатних працівниках для виконання традиційних видів робіт, то для інноваційних видів робіт (наприклад, створення повнотекстових баз даних, веб-сайтів, пошук в Інтернеті тощо) офіційні норми відсутні.

Наразі в Українських бібліотеках застосовуються «Міжгалузеві норми часу на роботи, що виконуються у бібліотеках» (2004) [19], «Міжгалузеві норми часу на наукові роботи, виконувані працівниками бібліотек» (2007) [18] та «Типові норми часу на основні процеси бібліотечної роботи» (2008), затверджені Наказом Міністерства культури і туризму України від 29.12.2008 р. № 1631/0/16-08) [38] які, за сучасних умов змін у бібліотеках, мають бути перероблені на основі Рекомендацій щодо нормування праці в галузях народного господарства (Розроблено згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 20 березня 1995 року № 197 [34], тому що «у міру впровадження у виробництво організаційно-технічних та господарчих заходів, що забезпечують зріст продуктивності праці, незалежно від того, чи передбачалися ці заходи планом заміни та перегляду норм чи ні, норми повинні переглядатися.

До таких заходів належать: введення нового устаткування, впровадження прогресивнішої технології поліпшення технологічного та організаційного оснащення, інструменту, удосконалення конструкцій виробів, механізація та автоматизація виробничих процесів, удосконалення організації робочих місць, їх раціоналізація...» [34].

Наприкінці 2009 р. у зв'язку з розпочатою роботою з комплексного впровадження ІРБІС-64 та реалізацією Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційної системи «Бібліотека -XXI» [33], постало нагальне питання щодо кардинальної зміни (чи можливо заміни) технологічного ланцюжка «Шлях документів у процесі бібліотечного опрацювання» [14, с. 42]. Наразі НБУВ працює над модернізацією даного технологічного процесу, підготовкою інструктивних документів та розробкою нормативно-технологічних карт на платформі ІРБІС-64.

Підсумовуючи викладене, можемо констатувати, що єдиний сучасний шлях розвитку бібліотек – інноваційний: активізація використання

можливостей сучасних бібліотечно-інформаційних технологій в роботі із користувачами є вимогою сьогодення. Натомість гостро постає питання розроблення загальнодержавних нормативів, пов'язаних з упровадженням інновацій в бібліотеках, прийняття на державному рівні програм розвитку бібліотечної справи, де передбачалося б розроблення необхідного пакету нормативної і регламентуючої документації, спрямованої на забезпечення інноваційних процесів бібліотечної діяльності, підготовку висококваліфікованих кадрів для бібліотечної галузі; певною мірою вирішенню цих питань сприяла б координація діяльності вітчизняних бібліотек у розробці нормативних документів стосовно подальшого розвитку ІКТ в бібліотеках та бібліотечної справи в цілому.

Список використаних джерел

1. Антоненко І., Баркова О. Електронні ресурси як об'єкт каталогізації: історія питання, термінологія, форматне забезпечення // Бібл. вісн. – 2004. – № 2. – С. 11–22.
2. Бакан С. Ф. Електронна бібліотека «Культура України»: перші здобутки / С. Ф. Бакан // Від XIX до XXI ст. : трансформація бібліотек у контексті розвитку суспільства: до 125-річчя Харківського держ. наук. бібліотеки ім. В. Г. Короленка : матеріали Міжнародної наук.-практ. конф., Харків, 12–14 жовт. 2011 р. / Держ. заклад «Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка»; [уклад. О. П. Куніч; ред. кол. : В. Д. Ракитянська та ін.]. – Х. : РА «ІРІС», 2011. – С. 296].
3. Баркова О., Санченко Р., Ярчук А. Стандарти цифрових колекцій: проблеми нормативної бази, особливості національної стандартизації / О. Баркова, Р. Санченко, А. Ярчук. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reprograf.ru/Barkov.docx>. – Назва з екрану.
4. Басамыгина И. Н., Трофименко А. А. / Кооперация библиотек : научно-практическое пособие / И. Н. Басамыгина, А. А. Трофименко – М. : «Либерия-Библиоформ», 2007. – 96 с.
5. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів : Паризький Акт від 24 липня 1971 року змінений 2 жовтня 1979 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_051. – Назва з екрану.
6. Василенко О. Сучасні аспекти обліку і реєстрації віддалених користувачів бібліотек / Ольга Василенко // Наукові праці. Вип. 29. – К., 2010. – 227 с.
7. Господарський кодекс України : із змінами та допов. станом на 5 трав. 2010 р. : (відповідає офіц. текстові). – К. : Правова єдність, 2010. – 159 с. – (Законодавство України).
8. Гусева Е. Н. Библиотечные инновации vs Инновации в библиотеке / Е. Н. Гусева [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.gpntb.ru/libcom11/disk/6.pdf>. – Название с экрана.

9. Дворкина М. Я. Нормативное обеспечение инновационной деятельности библиотек / М. Я. Дворкина // Инновации в библиотеках: сборник статей. – М. : Пашков дом, 2010. – 132 с.

10. Дишлова Ю. Г. Напрями вдосконалення нормативно-правових засад формування електронних фондів бібліотек / Ю. Г. Дишлова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vkhdak/2012_36/36-2-06.pdf. – Назва з екрану.

11. Збанацька О. «Круглий стіл» з проблем каталогізації / О. Збанацька // Бібліотечна планета. – 2005. – № 2. – С. 32.

12. Інтеграція України у світове співтовариство в контексті розвитку бібліотечних інформаційних технологій / [О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіна, В. М. Горовий та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К. : НБУВ, 2011. – 224 с.

13. Качанова Е. Ю. Інновации в библиотеках / Е. Ю. Качанова; науч. ред. В. А. Минкина; СПбГУКИ. – СПб. : Профессия, 2003. – С. 310.

14. Ісаєнко О. Управління бібліотечними технологіями в умовах інноваційних структурно-функціональних перетворень / Олександр Ісаєнко // Наук. праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. Вип. 29 Управління бібліотечно-інформаційною діяльністю наукової бібліотеки / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, АБУ. – К., 2011. – 258 с.

15. Колесникова Т. Кластер як нова регіональна модель інтеграції бібліотек ВНЗ України : концептуальні характеристики та умови реалізації [Електронний ресурс] / Т. Колесникова // Освіта регіону: Політологія. Психологія. Комунікації. – 2010. – № 9. – Режим доступу : http://www.social-science.com.ua/jornal_content/308/social_communication. – Назва з екрану.

16. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верхов. Ради України, 28 черв. 1996 р. : із змінами, внесеними Законом України від 8 груд. 2004 р. № 2222-IV ; Закон України «Про Державний Гімн України» : відповідає офіц. текстові. – К. : Скіф, 2010. – 44, [3] с. – (Кодекси і закони України).

17. Кузнец С. Современный экономический рост : результаты исследований и размышлений : Нобелевская лекция // Нобелевские лауреаты по экономике : взгляд из России. – С.-Петербург : Гуманістика, 2008. – 968 с.

18. Міжгалузеві норми часу на наукові роботи, виконувані працівниками бібліотек / Міністерство праці та соціальної політики України, Центр продуктивності. – Краматорськ, 2004. – 49 с.

19. Міжгалузеві норми часу на роботи, що виконуються у бібліотеках / Міністерство праці та соціальної політики України, Центр продуктивності. – Краматорськ, 2007. – 93 с.

20. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23 груд. 1993 р. зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3792-12/page>. – Назва з екрану.

21. Про бібліотеки і бібліотечну справу : Закон України від 27 січня 1995 р. № 32/95 ВР зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80>. – Назва з екрану.

22. Про громадські об'єднання : Закон України від 22 березня 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4572-17/page2>. – Назва з екрану.

23. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку : Закон України від 23 берез. 2000 р. № 1602-III зі змінами, внесеними згідно із Законом № 4731 – VI від 17.05. 2012 р. // Відомості Верховної Ради. – 2000. – № 25. – С. 195.

24. Про захист прав споживачів : Закон України від 12 травня 1991 року зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1023-12/page3>. – Назва з екрану.

25. Про інноваційну діяльність : Закон України від 4 липня 2002 р. // Відомості Верховної Ради. – 2002. – № 36. – ст. 266 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3792-12/page>. – Назва з екрану.

26. Про інформацію : Закон України від 2 жовтня 1992 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>. – Назва з екрану.

27. Про Концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України : постановою Верховної Ради України від 13 липня 1999 р. № 916-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/916-14>. – Назва з екрану.

28. Про місцеве самоврядування : Закон України від 21 травня 1997 р. зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80/page5>. – Назва з екрану.

29. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 4 лютого 1998 р. зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80>. – Назва з екрану.

30. Про обов'язковий примірник : Закон України від 9 квітня 1999 р. зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/595-14>. – Назва з екрану.

31. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні : Закон України від 8 вересня 2011 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>. – Назва з екрану.

32. Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності : Закон України від 1 грудня 2005 року зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3164-15/page2>. – Назва з екрану.

33. Про схвалення Концепції Державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційно-бібліотечної системи «Бібліотека – XXI» [Електронний ресурс] : розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 груд.

2009 р. № 1579-р. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/> – Назва з екрану.

34. Рекомендації щодо нормування праці в галузях народного господарства : розроблено згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 20 березня 1995 року № 197 (197-95-п) [Електронний ресурс]. – // <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0002205-95>. – Назва з екрану.

35. Семесько В. Питання реформування бібліотечного законодавства / Валентина Семесько // Наук. праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. Вип. 33 / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. Б-к України. – К., 2012. – 568 с.

36. Серова О. В. Сотрудничество как стратегия кооперации библиотек [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://Old.nlb.by/mba/docs/22.pdf>. – Назва з екрану.

37. Серова О. В. Сотрудничество как необходимое условие работы библиотек / О. В. Серова // Вестник БАЕ. – 2012. – № 1. – С. 22–27.

38. Типові норми часу на основні процеси бібліотечної роботи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www:195.78.68.75/mincult/doccatalog/document?id=195106>. – Назва з екрану.

39. Типові правила користування бібліотеками в Україні: затверджені Наказом Міністерства культури і мистецтв від 05.05.99 № 275, зі змінами, внесеними згідно з Наказом Мінікультури № 319 від 25.05.2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/law/99_kor.html. – Назва з екрану.

40. Угода про співробітництво в галузі охорони авторського права і суміжних прав : Угоду ратифіковано Законом № 34/95-ВР (34/95-ВР) від 27.01.95 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/997_045. – Назва з екрану.

УДК 025. 7/.9

Вікторія Мамрай
Лариса Лісневич,

Національна наукова сільськогосподарська бібліотека НААН України

ЗБЕРЕЖЕННЯ ДОКУМЕНТНИХ ФОНДІВ У СИСТЕМІ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті представлено основні напрями робіт із збереження документальних фондів, зокрема: режим зберігання, умови зберігання, охорона фонду, контроль за його збереженням та зберігання інформації з друкованих видань. Визначено сучасні технології зберігання друкованих видань, які використовуються у бібліотеках для запобігання старіння матеріальної основи документів на різних видах носіїв або уповільнення цього процесу. Це є важливим складником бібліотечної науки, яка є підґрунтям для створення комплексних програм захисту фондів України у несприятливих умовах сьогодення.

Ключові слова: документальні фонди, зберігання фондів, сучасні технології зберігання, відцифрування документів, електронний каталог, ІРБІС.

Необхідність дбайливого зберігання документів була усвідомлена цивілізацією з давніх-давен. Людство намагалося вберегти від руйнування документальний спадок: глиняні плитки обпалювали в печах для надання їм міцності; сувої тримали у спеціальних циліндричних коробках; рукописні книги вкладали в міцні, масивні обкладинки (дошки з твердого дерева, обтягнені шкірою або оксамитом). Нагромадження практичного досвіду у справі збереження документів тривало і в середні віки. Наприклад, у відомому «Філобілоні» (1345), найдавнішому трактаті з бібліофілства, який можна вважати й першим книгознавчим трактатом, його автор Річард де Бері назвав один з розділів «Про необхідну повагу до зберігання книг». Італійським гуманістам епохи Відродження людство зобов'язане тим, що ними було знайдено й передано наступним поколінням праці античних письменників і філософів. І нині питання збереження документальних ресурсів є актуальними і потребують постійного вивчення та вдосконалення [1; 2].

Сьогодні до факторів, що ускладнюють проблеми збереження документних фондів, також варто віднести критичний стан сховищ, нестачу